ÎNDOIALA METODICĂ, TEMEI FUNDAMENTAL AL GÂNDIRII CRITICE

Marina SEREDOVSCHII

CZU: 141.1:159.955.2 marishka15.98@gmail.com

Cartesian thought and methodology is still to this day one of the fundamental philosophies of critical thinking and is attributed to the main methods of knowledge. Descartes develops the aspect of doubt as the factor by which all knowledge is qualitatively cultivated. Doubt is first of all the questioning towards something and the valuing of truth which is the primary instance towards what we call scientific truth.

Problematica carteziană în filosofia lui R. Descartes abordează tema îndoielii în procesul dezvoltării spectrului filosofic și, în particular, al gândirii critice. Anume ideile marelui filosof francez au fost primele care au fundamentat metoda epistemologică și care, în cele din urmă, a transfigurat înțelegerea clasică despre metafizicul gândirii ca fundament al criticismului clasic de înțelegere. Filosofia lui Descartes a fost mereu filosofia la care s-a apelat, cu care s-au comparat și care a dezvoltat, luând sub egida sa filosofia minții și teoria cunoașterii, care a dezvoltat în continuare filosofia modernă europeană, accelerând dorința multor filosofi de a se baza pe ideile lui Descartes, încercând fie să apeleze la ele, fie să contribuie la dezvoltarea acestor cunoștințe. În acest demers este prezent un temei de legătură a criticii și și de punere în valoare a reprezentării problemelor filosofice fundamentale. Situarea caracterului sceptic sau al îndoielii într-o poziție predominantă în aria dezvoltării unui criticism prudent și obiectiv rămâne și până în prezent actual.

Mihai-Dragoș Vădana a formulat în articolul său „Despre sensul și rolul meditațiilor în filosofia lui Descartes" câteva ipoteze care conferă aparatului îndoielii o nouă luminozitate, el fiind deja nu doar o dorință egoistă de a nu accepta instant orice informație, ce vine dinafară, ci o sursă cu adevărat solidă de accelerare a criticismului gândirii. „Din acest motiv, cel care meditează trebuie să convertească aparatul ipotetic sceptic într-un exercițiu al îndoielii prin care conştiința sa se îndepărtează sau se distanțează tocmai de habitudinile conştiinței simțului comun. Caracterul de exercițiu al îndoielii se manifestă prin această confruntare cu eficacitatea prejudecăților simțurilor. Dacă acestea înclină judecata într-o anumită parte, prin îndoială, conştiința se situează în partea opusă, luând distanță față de înclinația prejudecăților" [3, p.373].

Studiile din „Revista de Filosofie" ale lui C. Rădulescu Motru ne prezintă individualitatea lui Descartes în toate divertismentele lucrărilor sale. „In căutarea adevărului, Descartes începe să ştie, prin a se îndoi de tot. Spre a evita nehotărârea în acţiuni,

consecinţă firească a îndoelii, şi până la găsirea unor adevăruri indubitabile, apar necesare o serie de reguli morale provizorii.” [2 p. 431]. În procesul căutării a primului principiu medologic corect, Descartes a formulat, în măsura filosofiei sale raționaliste ideea despre faptul că aflarea adevărului este în totalitate o acțiune dependentă de o metodă corectă. Doar în cazul dacă se aplică o metodă corectă, care poate permite să înceapă procesul de cunoaștere în sistemul metodologic, este posibilă obținerea acelei idei absolute de a cunoaște totul, de a se debarasa de prejudecăți, care joacă rolul unor impedimente către atingerea adevărului deplin. Cu alte cuvinte, pentru Descartes doar metoda rămâne arma de bază către adevăr. În una dintre lucrările sale *Discurs asupra metodei*, Descartes a încercat să găsească o astfel de metodă, lipsită de imperfecțiuni și care ar putea contribui la atingerea cunoașterii absolute, logică și în totalitate autentică. În urma contemplațiilor asupra metodelor, Descartes a enunțat patru legi, care ar putea ajuta în procesul dezvoltării unei gândiri pure, capabile să acapareze și să analizeze orice informație:

- „Prima era de a nu acepta niciodată vreun lucru ca adevărat, dacă nu l-am cunoscut în mod evident că este; adică de a evita cu grijă graba și prejudecata, și de a nu cuprinde în judecățile mele nimic mai mult decât ceea ce s-ar înfățișa minții mele atât de clar și de distinct, încât să nu am nici un prilej de a mă îndoi” [1, p.48].
- „A doua de a împărți fiecare dintre dificultățile pe care le cercetez în atâtea părți în câte s-ar putea și de câte ar fi nevoie, pentru a le rezolva mai bine” [1, p.48].
- „A treia, de a-mi conduce în ordine gândurile, începând cu obiectele cele ma simple și mai ușor de cunoscut, pentru a mă ridica, puțin câte puțin, ca pe niște trepte, până la cunoașterea celor mai complexe și, presupunând că există ordine chiar între cele care nu se succed în mod natural unele după altele” [1, p. 49].
- „Și ultima, de a face peste tot enumerări atât de complete și revizuiri atât de generale, încât să fiu sigur că nu am omis nimic” [1, p. 49].

Deci, punând în epicentrul filosofiei sale căutarea adevărului, cunoașterea căreia în totalitate va trebui să fie autentică și sigură, și care, datorită acestei calități, se face să fie posibilă bazarea pe sisteme filosofice. El a presupus că o astfel de cunoaștere, în măsura adevărului care nu poate fi pusă la îndoială și cu condiția construcției metodologice, s-ar putea garanta o integritate sigură a întregului spectru al cunoașterii și al consistenței inteligenței umane. El accentuează că orice factor cognitiv ar trebui să reprezinte în sine o sistematizare concretă de idei sublime și acceptate ca pur adevărate. Descartes vedea în întegritatea caracterului gândirii umane, care slujește drept caracter universal al intrumentelor lui de bază, și de asemenea al științelor care ne sunt date pentru cercetare, un soi de prudență și sursă primă de conturare a celor mai importante metode de autodezvoltare și dezvoltare în general.

Criteriul critic al fundamentului metodologic de cunoaștere al lui Descartes se centralizează în totalitate pe capacitatea noastră de a diferenția adevărul de nona-

devăr, verticalitatea unei poziții de incongruența alteia care ar face posibil și firesc sistemul de cunoaștere și ar transforma incertitudinea în dogmă. Reproducerea unor idei este întotdeauna un proces care nu poate fi lipsit de probleme. Calea unei idei ce trece de la un centru subiectiv la o considerare obiectivă este întotdeauna grea și subtilă, iar Descartes, în acest sens, a încercat mereu să transfigureze vechea idee despre cum ar trebui noi să cercetăm. În egală măsură filosoful a făcut determinări și în fenomenul filosofiei minții, a cărei esență era determinată de conștiința umană care răspunde de toate determinările care le are lumea. Aici rațiunea este afirmația existenței prin care se valorifică orice determinare: „Esența minții este conștiința sau, cum o denumea el gândirea; iar esența corpului este faptul de a fi extins în trei dimensiuni din spațiul fizic sau, după cum o numea el, extensie. Atunci când afirmi că esența minții este conștiința, Descartes susține că noi suntem genul de ființe care suntem deoarece suntem conștienți și că ne aflăm întotdeauna într-o anumită stare conștientă sau alta și că am inceta să mai existăm dacă am înceta să fim într-o anumită stare conștientă".

Îndoiala metodică a lui Descartes a ajuns la un anumit punct în care viziunea despre un obiect trebuie mereu să fie coagulată și înțeleasă astfel, încât autencitatea ideii despre obiect să nu poată fi pusă la îndoială, pentru că el în sine nu a văzut baza pe care s-ar putea sprijini în procesul acestei cunoașteri. În acest demers al gândirii, el a ajuns la concluzia: „...deoarece simțurile noastre ne înșală uneori, am considerat necesar să presupun că nimic nu este așa cum ne apare. Orice idee pe care o avem în stare de veghe ne poate apărea și în vis, fără a fi reală. Am îndrăznit să-mi imaginez că tot ceea ce mi se întâmpla vreodată nu era mai adevărat decât viziunile din visele mele. Dar am observat imediat că tocmai în acest moment, când eram înclinat să cred că totul în lume este iluzoriu, era necesar ca eu însumi, raționând astfel, să exist cu adevărat. Și observând că adevărul «gândesc, deci exist» este atât de ferm și de adevărat, încât nici cele mai frenetice presupuneri ale scepticilor nu-l pot zdruncina, am ajuns la concluzia că îl pot accepta fără nici o teamă ca fiind primul principiu al filozofiei pe care o căutam" [1, p. 269].

Ne întrebăm dacă îndoiala propagată nu ar putea distruge la un moment dat postulatele intelectuale, mereu supuse unei critici și dacă ar putea omenirea să rămână totuși cu ceva veridic, fără să se gândească la ideea că ceea ce el cunoaște și ceea ce el ar putea să cunoască nu ar putea cumva să fie fals. Descartes știa că singurul lucru în care al putea să nu se îndoiască este faptul că el se îndoiește și dacă orice ne înconjoară poate fi supus acestui act, cum îl numesc mulți, de neîncredere, și lucrul care ar putea fi cert este că noi existăm și că actul nostru de gândire există cu adevărat. Critica noastră crește în măsură ce noi ne confruntăm cu necesitatea de a interoga ideile care ne însoțesc existența, iar dacă noi dorim să accelerăm în cunoaștere, să ne dezvoltăm ca ființe umane gânditoare, trebuie să întrebăm și să ne întrebăm chiar și unde se pare că este cert și să ținem minte că certitudinea este doar acolo de unde începem noi și unde se termină actul nostru de cunoaștere.

Referinţe:

1. DESCARTES, René. *Începuturile filosofiei. Eseuri. Moştenirea filosofică*, 1989.
2. RĂDULESCU-MOTRU, Constantin. În: *Revista de filosofie,* vol. XXII, octombrie-decembrie, 1937, nr 4.
3. VĂDANA, Mihai. *Despre sensul și rolul meditațiilor în filosofia lui Descartes*. Filosofie universală. [Accesat 27.12.2011] Disponib. https://www.academia.edu/19762737/Despre_sensul_si_rolul_meditatiilor_in_filosofia_lui_Descartes_On_the_Meaning_and_the_Role_of_Descartes_Meditations_

Recomandat
***Eugenia BOGATU**, dr., conf. univ.*